

Magyar-, Olasz-, Németországban s Amerikában olyanok mint megannyi kis sziget, fejöket a világot borító hullámok özöne fölé emelve, állanak az igazság elvesztett s elsüllyedt continensének tanui s bizonyosságai gyanánt; s ha az újabb világozság keresésére kiindult hajósok az igazság e continensét fel nem ismerik is: mégis e continens az a meder, melybe a vélemény tengere, melyen ők hajóznak, foly; ez az alapja a kiemelkedett szigeteknek; ez a szülője a különválasztó (földirati) hosszúságokban tenyésző élet-s növényfajoknak s azok gyümölcseinek. Ez igazság, mint közös vallásalap, ha jelenleg a vélemény hanykodó hajjai alá süllyedt is, korszakok változával újra felmerülend, akkor e szigetek alap- és alakban a continenssel újra csatlakozva, új növényzetet terjesztenek, mely a nemzetek gyógyítására leend. Az Isten lelki egységében való hit alapja és vége minden valásnak.

E viharos tapssal fogadott beszéd után, melynek csak kivonatát adtam, Dr. Manhot üdvözölte a gyűlést német nyelven. Az unitárius név, mondja, a német theologiai világ előtt rég óta ismeretes, különösen mint egy oly gazdag és termékeny talaj, melyből hitszónokok mint Dr. Channing és Th. Parker s mély gondolkozók, mint Dr. Martineau állottak elő. A társulatról bővebb ismertetést Mr. Fretwelltől nyertek stb. Szóló néhány megjegyzést tett a prot. egylet működéséről. Beszéde, mely művészileg tolmácsoltatott, nagy tetszésben részesült. Azután Dr. Collier élénk beszédében az amerikai unitárius társulat üdvözlését nyilvánította.

Az ezek után fenmaradt alig félórai idő a tárgysorozat többi pontjai s különösen az új szabályok tárgyalására fordított.

Másnap, 28-án a társulatnak a „Kristálypalotában“ nagyszerű ebéde volt, érdekes toásztokkal fűszerezve.

Ohajlandó lenne, hogy az 50 éves jubileum alkalmával erdélyi egyházunk is képviselve legyen.

Derzsi Károly.

2.

Dicső-Szt.-Márton jun. 5. 1874.

Kedves barátom! Az általatok kitünőleg szerkesztett „Keresztény Magvető“ becse, azt hiszem, nem kis mértékben fokoztatnék, ha nem csak jelen munkásságunk és törekedésünk céljai és elért eredményei táratnának az olvasó közönség eleibe, hanem vallásfelekezetünk s egyes egyházaink hiteles okmányokból igazolt mult eseményei, méltatlan szenvedései, elnyomásunkra irányzott törekvések stb. stb. is, közölnetnének. A jelen a multnak a szülőtte, A multnak sok elrejtett kincse van, melynek felszínre hozá-

sa szükséges, hogy a jelen alakja annál inkább kidomborodjék, hogy a jelennek sok talányos kérdése megfejtve legyen.

Meg vagyok győződve, hogy minden egyházunknak, eddig a történelem kárára alig gondozott levéltárában; melyek hogy jobb gondozás alá vétesseenek, egyházfőhatóságilag is intézkedni kellene, található egy két, sőt több olyan eredeti okmány, vagy a jegyzőkönyvekben hiteles okmánymásolat, mely az egyes egyházak monographiájának, sőt egyháztörténelmünk tárgyilagos megírására is fontosak lehetnek; melynek összegyűjtése és közzététele nem volna meddő fáradság. Minden lelkész és tanító közreműködhetnék ez érdekekben, a melyre tán elég lenne bizalmas felhívástok, s a nagy horderejű ügy figyelembe ajánlása.

Indítványozom tehát, nyissatok a Ker. Magvetőben „Régiségek tára“ vagy más megfelelő czímen, az ilyen tárgyak közlésére is egy tárczarovatot!

Én egy idő óta kutatok már e célra, s örömmel jelzem, hogy nem minden siker nélkül. Ez ideig több érdekes okmánymásolatot fedeztem fel, melyek közlésére, ha kiadásukat czélszerűnek vélték, szívesen vállalkozom! ? . . .

Ez alkalommal küldök két könyörgést és egy templomi éneket, melyeket kutatásaim közben egy avult jegyzőkönyvben fedeztem fel. Az egyik 1703-ban, a másik 1704-ben kelt. Az előbbi alá K. Solymosi Koncz Boldizsár neve van jegyezve. S én úgy vagyok meggyőződve, hogy a másik imát és éneket is ő írta. Mert a kézírás egysége, az eszmék és irány hasonlósága, valamint a két írásnak szerkesztési idő közelsége erre engednek biztosan következtetni.

Ezen imák azon nagy idők hatása alatt irattak, mikor Rákóczi Ferencz hazafiás irányu törekvései szabadságszerető honfiainkat egyelőre verőfényes reményekre jogosították, majd sötétségbe borították. Ily érzelem látszik átvonulni azokon is.

Ez imák első olvasásakor meg voltam lepve azok szépsége által. A bennök nyilvánuló vallásos ihlettség, fellángoló hazafiás érzés, szabadság utáni szent sovárgás, oly eszmegazdagon és szép iránylyal vannak kifejezve, hogy ma 170 év múlva is el lehetne modern kiejtéssel, feltűnés nélkül mondani?!

Másolatommal az eredeti leíráshoz hű kívántam maradni, úgy vélekedvén, hogy valamint az antik ékszer, bocsát és alakját veszti, ha zománcczát letöröljük; úgy ez imák is ha nem is becsöket, de bizonyynyal ódon alakjukat vesztenék, ha az eredeti irmodort nem tartanók meg.

Végre az író is be kell mutatnom. K. Solymosi Koncz Boldizsár, azon időben mikor ez imákat és éneket írta, dicső szentmártoni unitárius pap és küküllőkörnyéki esperest volt. Ezt igazolják a kezeim között levő egyházi és környéki jegyzőkönyvek.

Székely Sándor egyháztörténetírónk a XVIII-ik századbeli unitárius egyházi írók között felemlít egy K. Solymosi Koncz Boldizsárt, „ki különféle egyházi beszédeket írt, melyek kéziratban vannak“ *). De ezt 1734—1760, tk. szentgyörgyi papnak mondja. Kétkedem, hogy e lenne az általam közlött iratok szerzője; részint azért, mert ha 1703-ban már küküllőkörnyéki esperest volt, 1760-ban oly korosnak kellett volna lennie, hogy oly korbau a papolás egyértelmű a lehetetlenséggel. Részint mert alig hiszem, hogy a dicső-szentmártoni papságot, mely azon időben a nagy hírű kurucz vezér, Pekri Lőrincz kegyurasága alatt egyike volt a legjövedelmezőbb egyházaknak, felcserélte volna a sokkal kisebb jövedelmű tk. szentgyörgyi papsággal. Hihetőleg az más Koncz Boldizsár, talán ennek fia. Köponti levéltárunk, azt hiszem, erre nézve leghelyesebben útba igazítana.

De ennek hosszas vitatása ezuttal másodrendű dolog, elég, hogy ez iratok, szerintem, kitünő szépek s így méltók a közzétételre. S azért kérek, ha ti is ilyennek ítélitek, legyetek szivesek a „Keresztény Magveto“-ben kiadni **).

Megkülönböztetett tisztelettel vagyok

tisztelő barátom
Rédiger Árpád,
küküllő egyházköri unitár. esperest.

*) I. Székely Sándor Unitáriusok egyháztörténete 188 lap.

**) Indítványod már a megelőző füzetben megoldást nyert „Egyháztörténelmi adatok“ című rovatunkkal. S hogy becses közleményeid közül ez uttal csak egyik darabot közölhetjük, oka, mert a térből kifogytunk. Alkalmoszerűleg azokat is adni fogjuk. Mi rég várjuk töletek ez irányban a közreműködést. Bár levelednek több eredménye lenne, mint volt a mi felhívásunknak, melyet már évek előtt megtettünk. — Szerk.